

בתי המשפט

בשא 020512/04
בתיק עיקרי: א 001666/03
תאריך: 06/04/2005

בית משפט מחוזי תל אביב-יפו
לפני: כב' השופט אילן ש. שילה
רשם ביהמ"ש המחוזי

- בעניין:
1. פרדיגמה חדשה בע"מ
 2. אזולאי גיורא
 3. פראפרזה בית השקעות בע"מ
 4. תמורות חדשת בע"מ

מבקשות

נגד

משיב

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

החלטה

בקשת רשות להתגונן נגד תביעה בסד"מ שהגיש הבנק המשיב ("המשיב" או "הבנק") נגד המבקשות - 3 חברות ובעל השליטה בהן - המבקש מס' 2 ("המבקש").

רקע

אתאר תחילה את השתלשלות הדברים כפי שהיא עולה מהחומר שלפניי; אין צריך לומר שאין באמור כדי לקבוע עובדות.

המבקש¹ עוסק בהשקעות בניירות ערך ובשנות ה-90 הראשונות ניהל את תיקי ניירות הערך שלו אצל המשיב. בין היתר החזיק המבקש ניירות ערך (מניות ואג"ח שיכונו יחד "המניות") של מופת קרן הטכנולוגיה לישראל בע"מ ("מופת"). המבקש השקיע במניות מופת לטווח ארוך. לצורך השקעותיו נטל המבקש אשראי מהבנק. כמו כן ניהל המבקש חשבונות ניירות ערך בבנק אחר וגם שם השקיע במניות מופת.

בשנת 97', עקב ירידה במחירן של מניות מופת, דרש הבנק מהמבקש להגדיל את שיעור הביטחונות או לפרוע את האשראי, ואז העביר המבקש חלק מתיק ניירות הערך שלו ואת פעילותו בניירות ערך לבנק למסחר ופרע חלק מחובו למשיב. בתקופת השנים 97' – 00' החזיק המבקש בכ- 4% מהונה של מופת.

¹ לצורכי החלטה זו לא אבחין, בדרך כלל, בין המבקשים לבין עצמם או בין המבקש לבין המבקשות האחרות שכל המבקשות הן בשליטתו של המבקש וגם הצדדים לא ראו צורך להבחין בין הדבקים.

בחודש ספטמבר '00, לאחר עליות ניכרות במחיריהן של מניות מופת ולאחר שחברת בת של הבנק רכשה מניות מופת (20% מהונה של מופת) והייתה לבעלת שליטה בה, פתח המבקש בשם המבקשת 1 חשבון ניירות ערך אצל המשיב והעביר לחשבון זה את תיק ניירות הערך שניהל בבנק למסחר ובו כמות גדולה של מניות מופת.

כנגד העברת התיק מהבנק למסחר הסכים הבנק להעמיד למבקש הלוואות לפירעון לפי דרישה - "On Call" ("האשראי"), כשמניות מופת ישועבדו להבטחת האשראי שאינו מכוסה על ידי ניירות ערך אחרים שבתיק ניירות הערך של המבקש, כשמניות אלו מיועדות להבטיח 180% מהאשראי שאינו מובטח בניירות ערך אחרים וכאשר עליית מחירים של מניות מופת לא תובא בחשבון לצורך זה (נספח י"ב לבקשה). כמו כן קיבל המבקש מהבנק הנחות ופטורים מעמלות והטבות בשיעורי ריבית. ועוד ובנפרד הסכים הבנק לשלם, ואכן שילם למבקש סכום של כ-400,000 ₪ כנגד ויתור המבקש על טענות שהיו לו מהעבר בעניין חיובי ריבית יתר.

לטענת המבקש בפועל היו מניות מופת 90% מתיק ניירות הערך שהיה לו אצל המשיב, ופרט לשעבוד ניירות הערך הוא לא נדרש לתת לבנק ביטחון נוסף כלשהו.

לאחר שהעביר את תיק ניירות הערך מהבנק למסחר אל המשיב המשיך המבקש לרכוש מפעם לפעם מניות מופת, כאשר הן עצמן והן בלבד משמשות בטוחה לאשראי שהעמיד לו הבנק. בעת שהיו מניות מופת בשיא מחירן הגיע שווי המניות שהיו למבקש לכ- 20 מיליון ₪.

רק לאחר שהתחילו מחירי המניות לרדת ירידה תלולה (בעקבות המשבר העולמי בשוק הטכנולוגיה העילית) המציא המבקש לבנק ביטחונות נוספים וכספים בסך כמיליון ₪ כביטחון נוסף לאשראי; לא היה בקומץ זה כדי להשביע את הארי ולסלק את חובו של המבקש לבנק.

הבנק לא מכר את המניות ומחיריהן ירדו כאמור בשיעור חד של עד 90% משהיה.

המבקש לא פרע את חוב האשראי ומכאן התביעה שהגיש הבנק נגדו. ערב הגשת התביעה עמדה יתרת חובו של המבקש לבנק על סכום העולה על 9,000,000 ₪, והבנק העמיד את התביעה על סך 5,000,000 ₪ כדי לחסוך בתשלומי אגרת בית משפט.

טענות המבקשים

המבקש טען באריכות, הן בתצהירו הן בסיכומים שהגיש בא כוחו טענות אחדות שיש בהן לדעתו כדי להקים לו עילות הגנה ולהצדיק מתן רשות להתגונן. הטענות כולן מתמקדות בטענה מרכזית אחת והיא שלבנק היה עניין מיוחד במניות מופת, עקב היותו בעל שליטה במופת, ועל כן הבנק הוא האחראי להפסדים שנגרמו לו עצמו. ואלה הטענות:

א. הבנק פיתה את המבקש להעביר אליו את תיק ניירות הערך שלו בהבטחות להטבות מפליגות ובמתן אשראי כנגד בטוחות שהן מניות מופת בלבד, ופיתוי זה גרם לו להמשיך ולרכוש מניות מופת כנגד אשראי בנקאי.

ב. הבנק התרשל ואף הפר חובותיו כלפי לקוחו – המבקש, בהסכימו להעמיד אשראי בסכומים גבוהים כשהביטחון היחיד לאשראי הוא מניות מופת שהיו מניות של קרן הון סיכון "מוטת סיכון גבוה". התרשלות זו של הבנק מצדיקה את חיובו באשם תורם בשיעור של 100% ואת הקביעה ש"הוא האחראי הבלעדי למלוא נזקיו".

ג. הבנק לא מימש את המניות בעוד מועד דהיינו כאשר ראה שמחירן מתחיל לרדת, אף על פי שהודיע למבקש שבדעתו לעשות כן על פי זכותו הקבועה בהסכמים שבינו לבין המבקש.

ד. הבנק החזיק באמצעות חברת בת שלו 20% ממניות מופת באופן שהיה בעל עניין במופת והחזיק את השיעור המרבי שמותר היה לו להחזיק, על פי החוק, בקרן מופת.

המבקשים טוענים שבמתן האשראי למבקש ובמתן אשראי ללקוח אחר של הבנק הפר הבנק את הוראת החוק בדבר השיעור המרבי של מניות מופת שמותר היה לו להחזיק.

דין

ב"כ המבקש הרחיב ופירט בסיכומיו את טענותיו דלעיל וסמך אותן על שורה של הלכות הדנות בהתרחשותם של בנקים ובהפרת חובות נאמנות וחובות אחרות שלהם כלפי לקוחותיהם. אולם ההלכות שנפסקו והדברים שנאמרו בפסקי הדין הללו, שלא כאן המקום להביאם, אינם מתאימים לענייננו ואין להחילם על המערכת העובדתית הנגלית לפנינו למקרא תצהירו של המבקש, בוודאי לא לאחר שמיעת תשובותיו בחקירה שכנגד ועיון במסמכים שהוגשו בעת חקירתו. מכאן לטענות הספציפיות:

א. הבנק פיתה את המבקש להעביר אליו את תיק ניירות הערך

איני יודע מה סברו המבקש ובא כוחו בהעלאת טענה זו. "פיתוי" איננו אלא שידול לעשות דבר מה, אמנם בדרך כלל דבר מה שלילי, אך "פיתוי" כשהוא לעצמו איננו מקים עילת תביעה או עילת הגנה, ועל אחת כמה וכמה בענייננו שכפי שנראה לא היה בו פיתוי כלל. המבקש איננו פתי ואם נהג כפתי יתכבד וייטול קורה מבין עיניו.

אף על פי כן ומאחר שהמבקש ובא כוחו הרחיבו בעניין זה אפרט קמעא את הנימוקים לדחיית הטענה.

טענתו של המבקש שהבנק הוא שפיתהו להעביר אליו את התיק ולהוסיף ולרכוש מניות מופת איננה מתיישבת עם הגיון הדברים כפי שהמבקש עצמו מתארו וכפי שהוא עולה מחקירתו. המבקש התמחה בהשקעה בניירות ערך, השקיע במניות מופת במשך שנים אחדות וניהל את חשבונותיו הן בבנק הן בבנק למסחר. רק בשנת '00 החליט המבקש להעביר את תיק ניירות הערך שהיה לו בבנק למסחר, להחזירו אל הבנק המשיב ולנהלו שם. הסיבה לכך הייתה שהבנק הסכים, על פי בקשתו, לפצותו על טענות מהעבר בסכום של 400,000 ₪ ולהעניק לו תנאים מסחריים מועדפים בשיעורי הריבית והעמלות הבנקאיות. המבקש הוא שהציע לבנק להגיע להסדר האמור והסכים בתמורה להעביר לחשבונו בבנק (חשבון חדש שפתחה המבקשת 1) את תיק ניירות הערך שהיה לו בבנק למסחר (ר' פנייתו למנכ"ל הבנק - מש' 1 וכן פנייתו מש' 2 המדברות בעד עצמן). בעצם העברת תיק ניירות הערך מבנק אחד למשנהו לא נגרע מחלקו של המבקש דבר, וראוי לציין שהמבקש הסכים בחקירתו שמתן ההטבות לא היה חריג בהתחשב בהיקפים הכספיים של פעילותו בבנק.

גרסת המבקש שהבנק בעצם הסכמתו להסדר שהציע המבקש, או בפעולתו על פיו, פיתה אותו להמשיך ולרכוש מניות מופת התגלתה בחקירתו כבלתי נכונה (ר' דברי המבקש בעמ' 3 לפר', וכן השוואת כמויות המניות שהיו בידיו במועדים הרלוונטיים - מש' 5 ומש' 6). הסברו של המבקש בחקירתו (עמ' 6 לפר') שכאשר הצהיר שרכש מניות מופת מאז נובמבר '00 התכוון לרכישות של

ניירות ערך בתאגידים אחרים, לרבות בתאגיד שהיה בעל שליטה במופת, איננו ממין העניין, ואין בו אפילו תחילה של הסבר כיצד פיתה הבנק את המבקש לרכוש מניות מופת.

לפיכך יש לדחות מכל וכל את טענת הפיתוי.

ב. הבנק התרשל והפר חובותיו כלפי לקוחו

אם יש ממש בטענה שהבנק התרשל בהעמדת אשראי ללא ביטחונות מספיקים הרי זה כאשר מדובר בהתרשלות פקידי הבנק כלפי הבנק עצמו, והבנק אכן ניזוק בשל התרשלות זו. אולם השאלה איננה אם הבנק התרשל אלא אם בהתרשלותו הוא הפר חובה שהייתה לו כלפי המבקש, ובעניין זה אין ממש בטיעוני המבקש.

הבנק העמיד תנאי שהמבקש הסכים לו, שמניות מופת ייחשבו כביטחון לפי מקדם סיכון גבוה, דהיינו שלצורכי ביטחון לאשראי לא יפחת שווי מניות מופת מ-180% מערך האשראי שאינו מובטח בביטחונות אחרים, ובמילים אחרות המבקש יקבל אשראי, שאינו מגובה בביטחונות אחרים, בשיעור של כ-55% משווי מניות מופת שבחשבונו. לפיכך אין לקבל את טענת ההגנה האומרת שבהסכימו להעניק אשראי שבסופו של דבר, לאחר ירידות תלולות במחירי המניות בכלל ובמחירי מניות מופת במיוחד, התברר שאיננו מובטח, הפר הבנק חובה כלשהי כלפי המבקש. יש לזכור שהמבקש איננו שחקן חדש ובלתי מתוחכם בשוק המניות, וטרוניה שהוא מעלה נגד הבנק מזכירה את בכיו של הקוזק הנגזל.

ג. אי מימוש המניות

המבקש טוען שעל הבנק היה לממש את מניות מופת שהיו בתיק ניירות הערך אצלו במועד מוקדם סמוך לאחר שהתחילו מחירי המניות לרדת. לבנק הייתה הרשות לעשות כן והוא אף התרה במשיב שבדעתו למכור את המניות, אך בסופו של דבר לא מכרן ובכך גרם למבקש הפסדים ניכרים.

בחקירת המבקש התברר שטענה זו אינה אלא חספא בעלמא. המבקש עצמו הוא שביקש מהבנק שלא למכור את המניות כיוון שהאמין "שהירידה זמנית ... המניה תתאושש" (עמ' 6 לפר') ולשם כך אף מיהר להעביר לבנק ביטחונות נוספים ובהם כסף מזומן כנזכר לעיל. לא זו בלבד אלא שהמבקש דרש בכתב ובמפגיע שלא למכור את המניות מכירה חד צדדית ואף התרה בבנק:

"מכירת ני"ע ברמת השפל הנוכחית תחלץ את האשראי שהעמיד הבנק אך מנגד תקבע נזק אדיר ללקוח. פעולה שכזו הנגועה בחוסר תום לב ובמתן משקל מלא לאינטרס הבנק תוך התעלמות מהחרפת הנזק ללקוח לא תעמוד במבחן ההוגנות. ... ירידת המחירים הנוכחית הינה בעלת אופי זמני למחיר שאינו משקף שווי כלכלי ..."

(מכתב מיום 10.12.01 – נספח י"ח לתצהיר המבקש)

בחקירתו הסכים המבקש שכך דרש ואף הוסיף והסביר שמכירת חבילת המניות הייתה נתקלת בקשיים טכניים משום רמת הסחירות הנמוכה של המניה.

די באלו כדי לדחות את הטענה ואת תולדתה, דהיינו הטענה שהבנק היה צריך למכור את המניות חרף דרישות המערער והתרשל כלפי המערער בכך שלא מכרן.

ד. הפרת הוראות החוק

המבקש טוען שהבנק הפר את הוראות החוק האוסרות עליו להחזיק, במישרין או באמצעות חברות בנות, מניות בשיעור העולה על 20% מההון המוצא של תאגיד שהוא מנהל קרן להשקעות משותפות בנאמנות (ס' 11(א)(ג) לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א – 1981. לצרכינו אין חולק שמופת מנהלת קרן כאמור. לפי המבקש הפר הבנק את ההוראה הנ"ל בכך שהעמיד אשראי הן ללקוחו תשובה שהחזיק 30% ממניות מופת הן למבקש שהחזיק 4% מהמניות.

דומה שבסיכומיו זנח המבקש טענה זו, ובדין עשה כן, שהרי אין בהעמדת אשראי ללקוח הבנק כדי להפר את ההוראה הנ"ל האוסרת על הבנק להיות בעל שליטה בתאגיד המנהל קרן להשקעות משותפות בנאמנות, כאשר החוק מגדיר בעל שליטה כמי שמחזיק ביותר מ- 50% מזכויות ההצבעה בקרן או שבידיו האפשרות למנוע קבלת החלטות עסקיות שלה (ס' 1 לחוק). המבקש לא הצביע על תוספת שליטה כלשהי בקרן שצמחה לבנק עקב מתן אשראי למבקש או ללקוח אחר של הבנק.

לסיכום

המבקש, כמי שעסקו בניירות ערך, רכש מניות מופת והחזיק בהן לטווח ארוך מתוך אמונה במופת, אמונה שלא נחלשה אפילו בזמן שבו נפל ערכה כדי 10% ממה שהיה. המבקש הוא שדרש מהמשיב שלא למכור את המניות בעת שירד ערכן. אין בכל טענותיו של המבקש כלפי הבנק אלא השלכה של טענותיו כלפי עצמו, ועל כך נאמר "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים" (בבא-מציעא, קז, ב).

לא היה ממש בבקשה זו והיא נדחית.

המבקש ישא בהוצאות המשיב ובשכ"ט עו"ד בסך 10,000 ₪.

ניתנה היום כ"ו באדר ב, תשס"ה (6 באפריל 2005) בהעדר הצדדים.

אילן ש. שילה, שופט

רשם בית המשפט המחוזי, ת"א